

mají. Ochrana malých národů před agresivními sousedy či otevřené hranice pro intelektuály a podnikatele je asi poněkud málo k legitimizaci vlastní existence. Promyšlení nového „evropského národního státu“ se v habsburské monarchii po roce 1900 podle mne také nekonalo. Ale souhlasím s Janou Osterkamp, že „opustit zajeté koleje s trochou štěstí otevírá nové (badatelské) cesty“.

Milan Hlavačka

Bedřich SMETANA

Deníky. Diaries. I (1840–1847)

K vydání připravili Olga MOJŽÍŠOVÁ a Tomáš BERNHARDT.

Praha, Národní muzeum 2022, 760 s., ISBN 978-80-7036-724-7.

„Společnost, kde se tančí nebo muzicíruje a Smetana chybí, nestojí za nic.“ Tuto větu si k 12. dubnu 1842 poznamenal do deníku Bedřich Smetana a otištěna je na s. 441 jeho právě vydávaného deníku. Citát evokuje sebevědomého, tehdy čerstvě osmnáctiletého mladíka, text deníku nabízí ovšem mnohem barvitější portrét budoucího proslulého skladatele.

Z období Smetanova dospívání nemáme k dispozici jeho dochovanou korespondenci, např. s rodiči či sourozenci, jako je tomu např. u jeho o něco staršího vrstevníka Karla Havlíčka, proto je Smetanův deník o to cennějším autentickým svědectvím jeho dospívání. Deníky byly samozřejmě již předchozími generacemi smetanovských badatelů využívány, ale kompletně vydány zatím nebyly.

Představovaná publikace je tedy prvním svazkem plánované edice Smetanových deníků (psal si je téměř celý život). Zde je vydán jeho deník studentský (sestávající ze sedmi na sebe textově navazujících sešitů) zachycující období 1840–1847.

Editoři popsali podrobně podobu i osud deníkových sešitů, a jejich postupného zpřístupňování včetně drobných pokusů o ediční uchopení některých jejich částí. Představili také dosavadní smetanovská biografická bádání. Tomáš Bernhardt tak v úvodní kapitole přiblížil Plzeň Smetanovy doby, Smetanova studentská léta (i se všemi neúspěchy a přesuny z Litomyšle, Jindřichova Hradce, Německého Brodu, Prahy do Plzně) pak Olga Mojžíšová.

Plzeňský pobyt je středobodem tohoto vydávaného Smetanova deníku. Zachycuje období 1840–1847, uzavírá jej rok, kdy se Smetana v Praze vydává na samostatnou profesní dráhu, kdy ukončil i své působení učitele hudby v rodině Leo-

polda Thun Hohensteina, kde působil od jara 1844, a také završil svá vlastní studia hudby u Josepha Proksche.

Díky deníku poznáváme vnitřní svět jejich autora i společnost, s níž se stýkal, okrajově – během prázdnin – pak letmo i jeho široce rozvětvené rodinné zázemí. Rozhodně se ale nedozvíme mnoho o školní výuce, o jeho studijních prioritách, to je jen zřídka a spíše tehdy, kdy zaznamenal nějaký úspěch (těch bylo pomálu), jako křivdu pak vnímal, když byl hodnocen negativně (náhodou dostal otázku, na níž se jako na jedinou nepřipravil!). Domluvu svého profesora, který o jeho hudební budoucnosti pochyboval, komentoval na stránkách svého deníku: „S Boží pomocí a milostí jednou budu v mechanice Lisztem, v kompozici Mozartem. Ó ti omezení lidé!“ (s. 501). Středoškolské studium dokončil Smetana až v Plzni. Období let 1840–1843, které je v deníku podrobně zaznamenáno, svědčí jednoznačně o tom, že jeho prioritou byla hudba, muzicírování ve všech podobách, tanec. Nebyl snad den, aby Smetana nebyl někde hostem, nehrál, nekomponoval, netančil či hudbu neučil, resp. nebyl na divadelním představení.

Díky deníkovým záznamům se nám představuje i zamilovaný mládenec: svá první citová vzplanutí Smetana zachytil v deníku šifrovaně, pro jednu z dívek sepsal svou později proslulou Luisinu polku, jiné věnoval své další juvenilie, pro Kláru se mnoho nasoužil, nejvíce prostoru, desítky stránek, ovšem věnoval své budoucí manželce (talentované pianistce) Kateřině Kolářové (1827–1859), tehdy sotva šestnáctileté dívce. Romanticky rozervaný, pro lásku „trpící“ mládenec a zdá se i koketující dívka (ale pod bedlivým matčíným dozorem), tak by se mohly interpretovat tyto jeho rozsáhlé deníkové záznamy. Mohou být dnes pro historiky zajímavým pramenem při rozvoji bádání o vztazích mezi mladými lidmi v minulosti.

Stránky deníku nabízí ale i průhled do běžného života „lepší“ plzeňské společnosti – do jejich salónů při hudebních večírcích a bálech, na koncertech (cenné jsou seznamy děl, která byla na repertoáru), ale i výletech a „landpartiiích“. Smetana sledoval, alespoň zpočátku, celkem svědomitě i počasí, slavnosti ve veřejném prostoru (např. císařské narozeniny, církevní svátky, vojenské parády atd.). Okouzlen byl hemžením lidu při plzeňském trhu, na tuto scénérii se rád podíval i z věže kostela. Zachytil také humorné historky, i když jejich neblahým hrdinou byl někdy on sám.

Smetana v podstatě nijak nerefletoval národní emancipaci, v jeho rodině se mluvilo česky, ale vzdělání měl německé, byl jeho starší bratranec, Josef František Smetana, vlivný příslušník plzeňské společnosti, hrál v emancipačním procesu roli a v Plzni na mladého Smetanu „dohlížel“. Smetana se např. jen letmo zmínil o jedné

ženě, že je ohromnou vlastenkou, opravdovou Češkou, ale dodal, ne, že by neuměla německy (s. 353)!

Ediční práce byla náročná, vyzdvihnout je třeba, že deník je zveřejněn jak v originále, tedy v němčině, tak v jeho českém překladu. Na zájemce z jinojazyčného než českého prostředí je pak pamatováno v celém textu knihy. Rozsáhlé úvodní pasáže jsou vydány nejen česky, ale i německy a anglicky. V nich představují jak rodinné zázemí Bedřicha Smetany, tak dějiny Plzně a její tehdejší reprezentanty, ale také tehdejší podobu Smetanova německého jazyka (Lenka Vodrážková). Úvodní kapitoly i editovaný deník (s. 285–600) jsou opatřeny důkladnými kontextovými i odkazovými poznámkami. Celé dílo pak doplňuje vhodně zvolená obrazová příloha, pasáž o edičních zásadách i přílohy materiálové: popis pramenů, samozřejmě seznam literatury, rejstřík osob, ale i rejstřík děl Bedřicha Smetany, vyskytujících se jak v textech deníků, tak v úvodních studiích.

Editoři navazují na průběžně vydávanou korespondenci Bedřicha Smetany (zatím tři svazky, na nichž se podílí Olga Mojžíšová, Milan Pospíšil či Jana Vojtěšková), tak na další publikace, zabývající se všestranně životem a dílem Bedřicha Smetany, které vznikají péčí Muzea Bedřicha Smetany, součásti Národního muzea. Přejme si, aby zdárné pokračování měl i projekt vydávaných deníků. To by byla opravdu pocta trvalého charakteru v souvislosti s blížícími se smetanovskými jubilei (1824–1884).

Magdalena Pokorná

Filip SUCHOMEL (ed.)

Obeplutí světa s korvetou Erzherzog Friedrich 1874–1876. Cestovatelské vzpomínky císařsko-královského námořního důstojníka Erwina hraběte Dubského

Praha, Vysoká škola uměleckoprůmyslová 2022, 480 s., 1 mapa, ilustrace v textu, ISBN 978-90-88308-68-3.

Rozsáhlé cestopisné dílo moravského šlechtice Erwina Dubského z Třebomyslic (1836–1909), které se zachovalo ve dvou rukopisných svazcích v knihovně na zámku v Lysicích, se bezmála 150 let po svém vzniku dočkalo kritického vydání. Literárně zpracované deníkové záznamy v rozsahu 1316 stran vznikly původně v německém znění (*Von der Weltumsegelung S. M. Covette E. H. Friedrich 1874–1876*), což u rakousko-uherského námořního důstojníka nepřekvapuje, ale česká edice má sa-